

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
jordbruksvetenskap

Grönskans plats i den växande staden

– En studie av centrala Karlstad

Linnéa Alverbrink

Kandidatarbete 15 hp
Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Institutionen för stad och land
Uppsala 2020

Titel: Grönskans plats i den växande staden – En studie av centrala Karlstad
Engelsk titel: Urban green spaces in growing cities - a study of central Karlstad
© Linnéa Alverbrink
Handledare: Marina Queiroz, SLU, institutionen för stad och land
Examinator: Antoinette Wärnbäck, SLU, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Lena Steffner, SLU, institutionen för stad och land
SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur
Omfattning: 15 hp
Nivå: Grundnivå G2E
Kurs: EX0861, Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kursansvarig institution: institutionen för stad och land
Program: Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna
Nyckelord: Grönstruktur, grönska, förtätning, urbanisering, stadsutveckling, Karlstad kommun
Alla bilder i arbetet används med erforderliga tillstånd.
Publiceringsår: 2020
Publiceringsort: Uppsala
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Världen över pågår en rådande urbanisering. Påföljderna har blivit att befolkningen har ökat i städerna. I Sverige har urbaniseringen lett till att bostadsbrist blivit ett vanligt förekommande fenomen i städerna. För att lösa bostadsbristerna har det blivit allt vanligare att man förtätar städerna. I takt med den växande befolkning och trycket på bostadsmarknaden blir kampen om markanvändningen allt större och grönytor kan komma att tas i anspråk vid exploateringen av städerna. Minskade andelen grönytor i städerna skulle vara problematiskt då grönska spelar en viktig roll för livskvaliteten i staden. Karlstad stod 2018 inför sin största befolkningstillväxt och har sedan dess fortsatt att växa och för att möta bostadsbehovet har förtätning av staden påbörjats. Uppsatsen syftar därav till att undersöka grönskans plats i den växande staden, i detta fall i utbyggnationen av Karlstad. Undersökningen visar att Karlstad kommun har arbetat fram strategier för förtätning och grönstruktur som ska utgöra grund för prioritering i planeringen av utbyggnationen i staden. I kommunen ses inte behovet av park- och grönområden och behovet av att förtäta staden som motsättningar i stadsutvecklingen, utan båda behövs för att skapa höga livskvaliteter i staden. Efter granskning av statistik och kommunala styrdokument framkom det att grönytor har minskat på bekostnad av förtätningen och prioritering tycks ligga i att förtäta staden och grönskans plats kan komma att fortsätta minska i vidare utbyggnation av staden.

Abstract

Worldwide, there is a global movement of urbanization going on. Which has led to that the population of the cities has increased. Because of the urbanization has housing shortages become a common occurrence in Swedish cities. To face this problem urban densification is often used as a method. As the cities grow it creates pressure on the city spaces, which can lead to loss of urban green spaces. Reducing proportion of green spaces in the city would be problematic as urban green spaces plays an important role in the quality of city life. In 2018, Karlstad had its largest population increase and the population has continued to grow since then. Urban densification is the method used to provide the city with housing. This bachelor thesis investigates urban green spaces location in the growing city, in this case in Karlstad. The study shows that, Karlstad has devised strategies for densification and green space structure that will form the basis for planning development of the city. In Karlstad the planners of the city see the need to densify the city and keep it green, because urban green space has several impacts on the quality of life in urban areas and should be addressed in land use planning. After reviewing statistics and documents, it showed that the green space has decreased at the expense of urban densification. The priority seems to lie in densifying the city and there's a risk that urban green space in Karlstad may continue to decrease in further development of the city.

1. Introduktion	5
1.1 Syfte.....	5
1.2 Frågeställning.....	6
1.3 Avgränsning	6
1.4 Begreppsdefinition	7
2. Metod	8
2.1 Studerat fall	8
Dokumentgranskning	8
Personlig kommunikation	9
2.2 Tolkning.....	9
3. Litteraturöversikt	10
3.1 Bebyggelseätthetens påverkan på urban miljö	10
3.2 Grönstrukturens betydelse för urban miljö	11
3.3 Konkurrensen mellan förtätning och grönstruktur	11
4. Karlstad kommun	13
4.1 Bakgrund.....	13
4.2 Förtättningsstrategier.....	14
4.3 Mål och strategier för grönstruktur.....	16
4.4 Arbetet med grönstruktur i kombination med förtätning.....	17
5. Diskussion.....	19
5.1 Resultat diskussion.....	19
5.2 Metoddiskussion.....	21
Studerat fall	21
Dokumentgranskning	21
Personlig kommunikation	21
5.3 Slutsats	21
Vidare forskning	22

1. Introduktion

De flesta av de svenska städer står inför en ökad befolkningstillväxt på grund av en rådande urbanisering (Haaland & Konijnendijk 2015). Med ökad befolkningstillväxt tillkommer ett ökat tryck på bostadsmarknaden och under år 2019 uppgav 240 av 290 svenska kommuner att det råder en bostadsbrist (SCB 2019). För att möta bostadsbristen måste städerna växa – men frågan är hur? Svaret på den frågan har under de senaste decennierna främst varit genom stadsförtätning som idag ses som en kraftfull förebild för hur en stad ska utvecklas (Balfors, Khoshkar & Wärnbäck 2018). Genom att förtäta städerna möjliggörs bebyggelse av bostäder samtidigt som städerna motverkas att breda ut sig och tar värdefull mark i anspråk (Boverket 2016). I takt med den växande befolkningen blir kampen om markanvändningen allt större och grönytor kan komma att tas i anspråk i exploateringen av städerna. Att grönytor i staden minskar skulle vara problematiskt då forskning visar att urban grönska genererar ekosystemtjänster som har en betydande inverkan på livskvaliteten i städerna (Bolund & Hunhammar 1999). Hur ska då städerna byggas – tätt eller grönt? Om urbaniseringstrenden kvarstår och förtätning fortsatt ses som förebild gällande stadsutveckling, kan det tänkas att desto större befolkningstillväxt städerna utsätts för desto svårare är det att svara på den frågan. Haaland och Konijnendijk (2015) menar att stadsförtätningen kan utgöra ett hot mot den urbana grönstrukturen och att städer som genomgår förtätning ofta saknar specifika förslag för bevarande och planering av grönområden i staden. En undersökning om hur förtätning påverkar städernas grönstruktur och vilken plats grönstrukturen får ta i den urbana miljön är därav behövligt för att städer ska kunna utvecklas utan att gå miste om viktiga kvaliteter som livsmiljö. År 2018 stod Karlstad inför sin största befolkningstillväxt (Karlstad kommun 2019b) och har därefter fortsatt växa (SCB 2020). Högre inflyttning till staden har varit den största anledningen till den ökade befolkningstillväxten (Karlstad kommun 2019b). År 2008 antogs Visionen *Livskvalitet Karlstad 100 000* som strävar efter att Karlstad ska bli en större och bättre stad, en stad med 100 000 invånare och stad med hög livskvalitet (Karlstad kommun 2012). Visionen ligger idag till grund för kommunens planering och exploateringen av staden. Den ökade befolkningstillväxten och vilja att växa sig större gör Karlstad till en högaktuell kommun att granska i frågan om den urbana grönskans plats i den växande staden.

1.1 Syfte

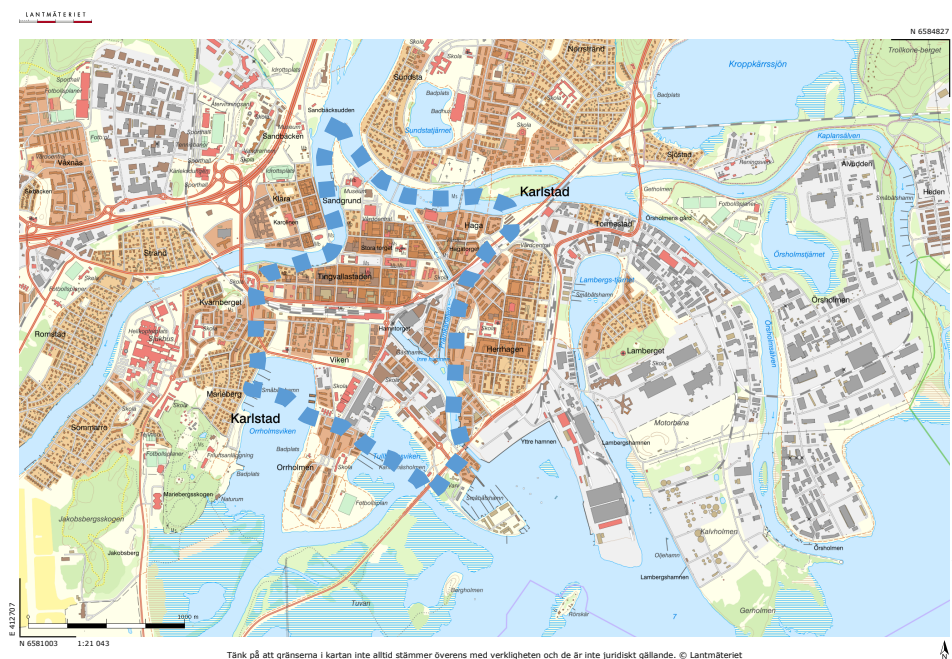
Syftet med den här studien är att undersöka hur förtätning påverkar städernas grönstruktur genom att studera vilken plats grönstrukturen får ta i den urbana miljön, i en stad som genomgår förtätning. Detta genom att granska hur Karlstad kommun arbetar med förtätning och grönstruktur i utbyggnationen av staden.

1.2 Frågeställning

- » Vilka strategier finns det för grönstruktur respektive förtätning i Karlstads centrala delar?
- » Hur ser plan- och byggavdelningen i Karlstad kommun på behovet av park- och grönområden ställt mot behovet av att förtäta staden?

1.3 Avgränsning

Förtätning kan ske på olika sätt, exempelvis genom att bygga bostäder på så kallade ”gråytor” som bland annat utgörs av hamn- och industrimark, på hårdgjorda ytor så som parkeringsplatser, på obebyggda tomter eller på redan bebyggd mark (Olmårs 2007). Studien kommer redogöra för teori som rör all sorts förtätning men kommer främst att lägga fokus på förtätning som innebär exploatering av grönyta. Grönyta innefattar alla grönområden i den bebyggda miljön, privata så som allmänna (Boverket 2016). Studien är även geografiskt angränsad till Karlstads centrala delar. Valet att inte granska hela Karlstad kommun grundar sig i översiktsplanens (2012) utbyggnadsinriktning som hänvisar till att den största exploateringen planeras att ske i centrala Karlstad (Karlstad kommun 2012). Stadsdelarna som kommer att granskas är följande: Tingvallastaden, Haga och Viken.

Fastighetskarta © Lantmäteriet

Figur: I kartan ovan visas avgränsningen för de centrala stadsdelarna, Tingvallastaden, Haga och Viken som kommer att granskas.

1.4 Begreppsdefinition

Nedan presenteras några centrala begrepp som kommer användas i studien:

Allmän tillgänglig grönyta

Allmän tillgänglig grönyta utgör den andel av den totala grönytan som allmänheten har rätt att beträda och nyttja (SCB 2015).

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är funktioner hos ekosystem som på något vis gynnar människan och bidrar till människans välfärd, hälsa och välbefinnande (Karlstad kommun 2017a).

Exploatering

Exploatering är ett begrepp inom samhällsplanering som står för nyttjande av obebyggd mark eller annan naturresurs för bebyggelse eller anläggning (NE 2020).

Förtätning/stadsförtätning

Förträning är ett begrepp inom stadsplanering, som i denna studie syftar på ökad bebyggelsetäthet inom befintlig bebyggelse i staden. Förtätning kan exempelvis ske genom nybyggnation på parkeringsplatser, obebyggda tomter eller grönområden i staden (Olmårs 2007).

Grönområde

Grönområde klassas till de grönytor som är av ett sammanhängande område som uppgår till minst 0,5 hektar och är tillgängligt för allmänheten (SCB 2015).

Grönstruktur

Innefattar stadens grönområden, så som parker, trädgårdar, träd, gräsmattor eller naturområden som tillsammans bildar en helhet – en struktur. Grönstrukturen utgör likt bebyggelsestrukturen och infrastrukturen en del av den totala stadsmiljön (Karlstad kommun 2017a).

Grönyta

Grönyta innefattar samtliga gröna element i tätorterna, privata så som allmänna och bygger upp grönstrukturen (SCB 2015).

Stadsutglesning

Stadsutglesning syftar i denna studie till stadsutveckling som medför utglesning av stadens bebyggelse. Stadsutglesning kännetecknas av låg bebyggelsetäthet, hög markkonsumtion och högt bilberoende (Kummel 2006).

Urbanisering

Med urbanisering menas att befolkningen har ändrat sin geografiska fördelning genom att flytta från landsbygden till staden (NE 2020).

2. Metod

I detta avsnitt presenteras de val av metoder som har används för att undersöka frågeställningen. Studien är bestående av två övergripande metoder: dokumentgranskning och personlig kommunikation med en tjänsteman på Karlstad kommun. Studien grundar sig även i tolkningar av statistik, kommunala styrdokument, artikel från tidskrift och resultatet från personlig kommunikation med tjänsteman. De ovan valda metoderna har används för att visa hur Karlstad kommun arbetar med förtätning och grönstruktur. Tolkningarna har gjorts i syfte för att undersöka hur kommunen förhåller sig till sina riktlinjer gällande förtätning och grönstruktur vid utbyggnationen av staden.

2.1 Studerat fall

Ett fall har studerats i syfte för att undersöka hur Karlstad kommun arbetar med förtätning och grönstruktur. Syftet med att studera ett fall är ”att belysa det generella genom att titta på det specifika.” (Denscombe 2016, s. 91). Ett metodval som känns relevant då syftet med denna studie är att belysa den eventuella förtättningsproblematiken i den växande staden, genom att granska hur Karlstad kommun arbetar med förtätning och grönstruktur. Enligt Denscombes (2016) *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskap* uppmuntras det att använda en kombination av olika forskningsmetoder för att få en helhetssyn på fallet (Denscombe 2016). Därav består denna studie av två delar: dokumentgranskning och personlig kommunikation med tjänsteman på Karlstad kommun.

Dokumentgranskning

Kommunala styrdokument som översiktsplan, detaljplaner, stadsdelsvisioner, rapporter och grönstrukturplaner har granskats för att identifiera Karlstad kommuns strategier för grönstruktur respektive förtätning. I dokumentgranskningen undersöktes texten i dokumenten i syfte att finna vilka strategier som finns för utbyggnaden av staden samt vilka strategier och åtgärder det finns för stadens grönstruktur. Riktlinjerna för förtätning och grönstruktur har granskats i förtätningsstudier och rapporter samt i grönstrukturplanen. Planering för förtätning och grönstruktur har även undersökts i översiktsplanen, detaljplaner och stadsvisioner för de centrala stadsdelarna för att granska hur väl kommunen förhåller sig till sina uppsatta riktlinjer. Underlag som granskats har hämtas från Karlstads kommuns hemsida samt blivit tilldelade via mejl.

Denscombe (2016) menar att dokumentär forskning inte endast utgörs av ren faktainsamling utan uppmanar till att göra en tolkning av dokumentet för att söka efter dolda innebörder och strukturer (Denscombe 2016). Därav har en djupare granskning av dokumenten för de centrala stadsdelarna gjorts i denna studie i syfte för att få en ytterligare inblick i hur prioriteringen gällande behovet av park- och grönområden och behovet av förtätning ser ut. Utöver att undersöka texten för att finna strategier för förtätning och grönstruktur har ord som rör grönstruktur och förtätning räknats i dokumenten för Tingvallastaden, Haga och Viken. Genom att räkna ord som rör grönstruktur och förtätning kan större insikt ges i hur

fördelningen mellan arbetet med grönstruktur respektive förtätning ser ut för respektive stadsdel.

Ord som valts för att granska grönstruktur är följande:

- » Grönstruktur
- » Grönområde
- » Park

Ord som har valts för att granska förtätning är följande:

- » Förtätning
- » Bebyggelse
- » Exploatering

Personlig kommunikation

Som tillägg till dokumentgranskningen ställdes ett antal skriftliga frågor till tjänsteman i Karlstad kommun som arbetar som stadsbyggnadsarkitekt på plan- och byggavdelningen på stadsbyggnadskontoret. Tjänstemannen kommer ej att nämnas vid namn då anonymitet har önskats. Tjänstemannen kontaktades, besvarade frågorna och bidrog med material via mejl.

Följande frågor har ställts:

- » Hur ser du som anställd på Karlstad kommun på behovet av att förtäta staden?
- » Vilka strategier finns det för förtätning? Var ska den ske? Vilken mark ska tas i anspråk?
- » Vilka strategier finns det för grönstruktur? Finns det bestämmelser/riktlinjer som ni förhåller er till när ni planerar/bevarar plats för stadens grönska?
- » Hur förhåller sig förtättningsstrategierna till bevarandet av grönområden?
- » Hur ser du på plan- och byggavdelningen på behovet av att förtäta kontra behovet av grönyta?
- » Finns det något mer du vill tillägga som kan vara viktigt att känna till?

2.2 Tolkning

Resultatet av dokumentgranskningen samt informationen som framkommit vid kontakt med tjänsteman från plan och byggavdelningen har satts i relation med statistik från kommunen och statistiska centralbyrån. Tolkningen av resultaten från statistik samt från dokumentgranskning och kontakt med tjänsteman, har gjorts i syfte för att undersöka hur kommunen förhåller sig till sina riktlinjer gällande förtätning och grönstruktur vid utbyggnationen av staden.

3. Litteraturöversikt

I detta avsnitt presenteras en litteraturöversikt som gjorts i syfte att undersöka det rådande forsknings- och kunskapsläget gällande förtätning och grönstruktur. Litteraturöversikten ska ses som en övergripande bakgrund som rör studiens ämnes- och problemområde.

3.1 Bebyggelsestäthetens påverkan på urban miljö

Värden står inte bara inför en ökad befolkningstillväxt, utan även för en förändring i befolkningens geografiska fördelning. År 2010 levde ungefär 50% av jordens befolkning i städer (Haaland & Konijnendijk 2015), vilket kan jämföras med 1950 då den siffran låg på 30% (Kummel 2006). Befolkningstillväxten i städerna förväntas fortsätta öka och vid 2050 väntas 70% av jordens befolkning bo i städer (Haaland & Konijnendijk 2015). Sverige går också mot att bli ett allt mer urbant land där den största majoriteten av befolkningen bor i tätorterna (Berglund et al. 2015). Siffror från Statistiska centralbyrån visar att 87% av den svenska befolkningen bor idag i tätort (SCB 2019). Denna siffra motsvarar ungefär att nio av tio svenskar bor i tätort vilket kan jämföras med 1960 då sju av tio svenskar bodde i tätort (Berglund et al. 2015). En ökad befolkningstillväxt i städerna har bidragit till ett ökat behov av bostäder och bostadsbrist har blivit vanligt förekommande i svenska städer. År 2019 angav 240 av våra 290 svenska kommuner att det råder ett underskott av bostäder (Boverket 2019).

För att lösa bostadsbristen har städerna länge byggts ut från den befintliga bebyggelsen genom stadsutglesning. Stadsutglesning har haft negativa effekter så som högt bilberoende, ineffektiv markanvändning och hög markkonsumtion (Kummel 2006). För att motverka stadsutglesningens negativa effekter har stadsförtätning blivit en kraftfull förebild för hur en stad ska utvecklas (Balfors, Khoshkar & Wärnbäck 2018). Den täta staden möjliggör bebyggelse av bostäder samtidigt som städerna motverkas att breda ut sig och ta värdefull mark i anspråk (Boverket 2016). Genom att bygga tätt kan olika delar av staden kopplas samman och på så vis minska segregation och öka tryggheten i staden (Boverket 2016). En tätare stad är också lättare att förse med ett större utbud av samhällsservice (Berglund et al. 2015). En ökad täthet kan även öka tillgängligheten för olika aktiviteter och öka sannolikheten för fler möten mellan människor, vilket gynnar det sociala livet i staden (Boverket 2016). Stadsförtätning gynnar även gång- och cykeltrafik och skapar bra förutsättningar för en god kollektivtrafik, vilket kan leda till minskat bilåkande och mindre utsläpp. Genom att bygga tätt och ytsnålt skapar man förutsättningar för minskad klimatpåverkan (Berglund et al. 2015) och förtätning har idag blivit synonymt med hållbar utveckling (Boverket 2016).

Men det finns även nackdelar med en tätare stad. Flera studier har visat att stadsförtätning också kan leda till negativa effekter. Ökad bebyggelsestäthet kan leda till att grönområden blir avgränsade och mindre, vilket kan göra att grönområdena blir av lägre kvalitet som i sin tur försvagar ekosystemtjänsterna de erbjuder (Balfors, Khoshkar & Wärnbäck 2018). Påföljderna av detta kan bland

annat vara att lokalt varmare förhållanden skapas i tätt bebyggda städer som har begränsad tillgång till grönska, så kallade värmeöar (Berglund 2015).

3.2 Grönstrukturens betydelse för urban miljö

Enligt Konijnendijk et al. (2013) är den urbana grönstrukturen en viktig tillgång för staden eftersom den fyller flera olika ekologiska funktioner och spelar en betydelsefull roll för människans psykiska och fysiska hälsa. Urban grönstruktur erbjuder ett stort utbud av ekosystemtjänster som förbättrar både människors hälsa och staden som livsmiljö (Wolch, Byrne & Newell 2014). Stadsgrönskan bidrar bland annat till sociala möten och aktivitet, ger möjlighet till rekreation och skapar förutsättningar för bra folkhälsa samt bidrar till stadens biologiska mångfald (Boverket 2007).

Forskning visar att grönområden behövs för rekreation och är viktiga för människans återhämtning (Boverket 2017) då grönska minskar stress och psykisk ohälsa (Konijnendijk et al. 2013). Tillgång till stadsgrönska ökar även möjligheterna till fysisk aktivitet och bidrar på så sätt till ökad fysisk hälsa i städerna (Konijnendijk et al. 2013). Grönskans funktion som temperaturreglerare, luft- och vattenfilterare, buller dämpare och funktion som avrinnings yta för dagvatten i städerna är ytterligare samhällsnyttiga funktioner som den urbana grönstrukturen bidrar med (Lin, Meyers & Barnett 2015).

Trots grönstrukturens viktiga roll i staden visar forskning att i många städer och tätorter minskar grönområdena vid förtätning (Utemiljö 2015). Detta ökar trycket på den redan befintliga urbana grönskan (Boverket 2017). Boverket påstår i sin rapport *Bostadsnära natur* (2007) att grönområden som är väl integrerad med stadens övriga strukturer, som håller hög kvalitet och är lättillgängliga bidrar till hållbar tillväxt och ökad välfärd. I rapporten betonas vikten av tillgången till natur och grönska nära bostaden, där tillgång, närhet och kvalitet är viktiga aspekter för välfungerande grönstruktur i städerna (Boverket 2007). *Tillgång*, för att uppnå boverkets mål för god bebyggd miljö bör tillgången till grönområden ligga inom 300 meter från bebyggelse. *Närhet*, här betonas vikten av att synliggöra den faktiskt upplevda tillgängligheten och orienterbarheten till de bostadsnära grönområdena, exempelvis genom att förstärka stråk och platser samt att ta bort barriärer. *Kvalitet*, Genom att lyfta fram kvaliteter i grönområdena med hjälp av gestaltningen och planera för långsiktig förvaltningens ökas kvaliteten på stadens grönska (Boverket 2017).

3.3 Konkurrensen mellan förtätning och grönstruktur

Enligt Sthåle (2015) karaktäriseras dagens stadsplanering av motsättningar ”Byggt kontra grönt. Urbant kontra suburbant. Tätt kontra glest. Serviceutbud kontra grönytetillgång.” (Sthåle 2005, s.2) och framför allt av motsättningen ”tätt” eller ”grönt” (Sthåle 2005). Enligt Balfors, Khoshkar och Wärnbäck (2018) så är det en utmaning att genomföra stadsförtätning och samtidigt tillhandahålla tillräckligt med grönområden.

Ståhle (2015) anser att frågan inte är om staden ska förtätas, utan hur den ska förtätas. ”*Det är inte fråga om förtätning är bra eller dåligt i sig. Det finns bra och dålig förtätning, det finns bra och dålig täthet.*” (Utemiljö 2015, s.28). I hans avhandling *Mer park i tätare stad* (2005) har det framkommit i en enkätundersökning hur stockholmarna ställer sig till tillgången av parker och naturområden. Undersökningen visade att det inte tycks finnas något tydligt sammanhang med hur mycket grönområden man upplever sig ha och hur tätt man bor. Vissa invånare i vissa täta innerstadsdelar upplevde mindre brist på grönområden än vissa i mycket glesare förorter (Ståhle 2005). Hur man upplever tillgången till grönområden beror inte på täthet, utan på strukturen av grönområden, som i sin tur påverkas av fyra faktorer, närhet, orienterbarhet, kvalitet och area. Enligt Ståhle (2015) möjliggör detta förtätning av städerna samtidigt som de kan upplevas gröna så länge man förhåller sig till dessa faktorer i planeringen av urbana grönområden. Anderson skriver i *Grön fakta* (2015) att bygga tätt är bra men stadsbyggnad är så mycket mer än bara en ensaksfråga. Att enbart förtäta städerna är inte lösningen för en hållbar stadsutveckling. En tät stad är bra för det sociala livet men det finns även gränser för hur tät en stad kan bli för att inte viktiga kvaliteter i staden ska gå förlorade (Utemiljö 2015).

Haaland och Konijnendik (2015) menar att stadsförtätningen kan utgöra ett hot mot den urbana grönstrukturen och Berg (2015) hävdar att fri- och grönytor har minskat kraftigt i samband med förtättningsutvecklingen. Dagens moderna bostadsområden har enbart 1-2 kvm grönyta per boende, till skillnad mot 40-talets folkhemshus som har 15-20 kvm grönyta per boende (Utemiljö 2015). Forskning visar att städer som genomgår förtätning ofta har begränsade strategier och verktyg för bevarande och planering av grönområden i staden (Haaland & Konijnendijk 2015). Wingren (2016) menar att i detaljplaner anges byggnadshöjd, taklutning och fasadmateriell för bebyggelsen, men motsvarande verktyg för att ge en komplex beskrivning av grönskans funktion och form på detaljnivå finns inte i samma utsträckning. Ett stadsplanerings verktyg som används för att förbättra grönstruktur i städerna är grönytefaktor (Balfors, Khoshkar & Wärmbäck 2018). Grönytefaktor är ett verktyg som kartlägger och kvantifierar grönska (Boverket 2016) för att säkerhetsställa att gröna kvaliteter uppstår i en byggd miljö (Boverket 2018). Ett annat verktyg är ekosystemtjänster som beskriver grönskans nytta i staden. Grönskans förmåga att dämpa buller, rena luften, sänka temperaturen och hantera dagvatten är exempel på ekosystemtjänster (Boverket 2016). Wingren säger i boverkets rapport *Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter* (2016) att verktygen är bra men fler behövs för att säkerhetsställa grönskans plats i städer som genomgår förtätning.

Enligt plan- och bygglagen (SFS 2010:900) är det kommunerna som har det övergripande ansvaret för att planlägga markanvändning i staden. Boverket uppmanar att kommuner ska tänka långsiktigt och ta fram strategier för hur stadens utbyggnad ska ske, för att viktiga livsmiljöer och livskvalitéer inte ska gå förlorade i utbyggnationen av städerna (Boverket 2016).

4. Karlstad kommun

Syftet med den här studien var att undersöka hur förtätning påverkar städernas grönstruktur genom att studera vilken plats grönstrukturen får ta i den urbana miljön i en stad som genomgår förtätning. Syftet skulle besvaras genom att undersöka hur Karlstad kommun arbetar med förtätning och grönstruktur i utbyggnationen av staden, vilket presenteras i detta avsnitt. Även en bakgrund till det rådande läget gällande befolkningsökning, byggnations- och grönstrukturutveckling i Karlstad presenteras här. Resultatet är baserat på tolkningar av statistik från statistiska centralbyrån och Karlstad kommuns statistikdatabas, kommunala styrdokument, artikel från tidskrift samt personlig kommunikation med tjänsteman från kommunen.

4.1 Bakgrund

Ann Catrin Kärnä översiktsplanerare i Karlstad kommun säger i Värmlands folkblad den 11 Mars 2019:

Ju fler vi blir, desto större behov har vi av grönytor, så de måste vi värna. Men om vi fortsätter att bygga som i dag så kommer vi att behöva ta alla grönytor i anspråk, och där vill naturligtvis inte hamna (Värmlands folkblad 2019).

En tjänsteman¹ på bygg- och planavdelningen i Karlstad kommun bekräftar att det i nuläget fortfarande finns ett behov för Karlstad att växa och att det behövs fler bostäder i kommunen för att möta befolkningstillväxten. Hen menar att Karlstad växer, och växer lite snabbare än vad som var förutsatt i översiktsplanen. Behovet att få fram mark för bostäder har ökat och det är viktigt att hålla samman staden så mycket som möjligt för att inte få en utglesad och bilberoende stad. För att motverka en spridd bebyggelse ses förtätning inom befintlig tätort som lösningen för hur staden ska utvecklas. Översiktsplanen från 2012 anger hur Karlstad ska utvecklas på lång sikt och bedömer att det finns ett behov av minst 20 000 nya bostäder som behöver planläggas fram till 2050 (Karlstad kommun 2012). Vid kontakt med Tjänsteman² på kommunen framkom det även att det finns ett mål att det ska beviljas minst 500 bygglov per år.

Statistiskt från Karlstad kommuns statistikdatabas (2019) visar att befolkningen i kommunen har ökat under åren 2010-2019 från 85 753 invånare till 93 898, en befolkningstillväxt på 8 145 invånare. Av den befolkningsökningen har 3867 invånare ökat inom Karlstads centrala delar vilket motsvarar nästan hälften av Karlstad kommuns befolkningstillväxt under denna tid. Mellan 2013 och 2018 har det byggts 1314 nya bostadshus i centrala Karlstad, varav 1243 av dessa byggnader är flerbostadshus. Viken var den centrala stadsdel som bebyggts mest med 1043 nya bostadshus (Karlstad kommun statistikdatabas 2018).

¹ Stadsbyggnadsarkitekt, plan- och byggavdelningen Karlstads stadsbyggnadskontor, mejlkonversation 2020-02-21.

² Stadsbyggnadsarkitekt, plan- och byggavdelningen Karlstads stadsbyggnadskontor, mejlkonversation 2020-02-21.

Enligt statistiska centralbyråns mätning, år 2015, av grönstruktur i tätorter med minst 30 000 invånare, uppmätte grönytan utgöra 48% av Karlstad tätorts totala landareal. Sedan 2010 är det en minskning av andelen grönyta på 8%, då grönytan uppmättes till 56% år 2010. Denna minskning av andel grönyta motsvarar en förlust på 298 hektar grönyta mellan åren 2010 och 2015 (SCB 2019a). Tar man ur åkermark och privata trädgårdar ur beräkningen utgjorde den allmänt tillgängliga grönytan 38% av den totala landareal inom tätorten år 2015. I de centrala stadsdelarna var andelen grönyta per invånare för respektive stadsdel år 2017 följande, Tingvallastaden 26 kvm parkmark per invånare, Haga 10 kvm parkmark per invånare och Viken 19 kvm parkmark samt 10 kvm naturmark per invånare (Karlstad kommun 2017b).

I en analys från 2016 framkom det att 77% av Karlstads invånare har 300 meter eller mindre till närmsta grönområde. Invånarna som bor i stadsdelarna i stadens ytterkant har samtliga tillgång till grönområden inom 300 meters avstånd (Karlstad kommun 2019d). I de centrala stadsdelarna Tingvallastaden, Haga och Viken är det endast i Viken som samtliga invånare har 300 meter eller mindre till närmsta grönområde. I Tingvallastaden har 17% längre än 300 meter till närmsta grönområde och i Haga ligger den motsvarande siffran på 34% (Karlstad kommun 2017b). Siffrorna motsvarar att 500 personer i Tingvallastaden respektive 600 personer i Haga har mer än 300 meter till närmsta grönyta, vilket inte uppfyller kommunens avståndsmål i grönstrukturplanen (Karlstad kommun 2017 a). Mätningar från 2018 visar dock på en relativt hög nöjdhet med tillgång till grönområde där Karlstadsbornas betyg var 7,8 på en 10-gradig skala (Karlstad kommun 2019d).

4.2 Förtättningsstrategier

I detta avsnitt presenteras de förtättningsstrategier som har identifierats för Karlstads centrala delar. Strategierna är definierade från dokumenten *Förtättningsstudie - de centrala delarna av Karlstad* (Olmårs 2007, s.14-17) och *Förtätning inom centrala delar av Karlstad - Riktlinjer, principer och förhållningssätt* (Karlstads kommun 2009, s.29).

Gråytor/industrimark

Gråytor och industriområden är ofta ganska dåligt utnyttjade och innehåller ytkrävande verksamheter som inte hör hemma i de centrala delarna av staden och ses därav som bra områden att förtäta. Genom att förtäta gråytor och industrimark kan områdena upplevas mindre otrygga och oönskade barriärer inom staden kan försvinna (Olmårs 2007). Normalt vis finns det inga hinder att bebygga dessa ytor (Karlstads kommun 2009).

Infill/obebyggda tomter

Obebyggda tomter, tomter med outnyttjad byggrätt samt små infillsprojekt i befintliga bostadsområden är ytor som har förtättningspotential. Vid förtätning i befintlig bebyggelse är det viktigt att den nya bebyggelsen tillför staden eller stadsdelen något och inte enbart gör intrång, därav behövs förhållande till befintlig

bebyggelse beaktas (Olmårs 2007). Bebyggelse på dessa tomter ses oftast som lämpliga och önskvärda (Karlstads kommun 2009).

Hårdgjorda ytor

När trycket på att bebygga stadens centrala delar ökar ses parkeringsplatser och andra hårdgjorda ytor som mark som kan tas i anspråk vid förtätning (Olmårs 2007). Att förtäta parkeringsplatser ses som ett möjligt alternativ för att skapa ny bebyggelse och för att få en tätare stad. Relationen till omgivande bebyggelse behöver dock tas till beaktning (Karlstads kommun 2009).

Innergården

Stora kvarter med stora innergårdar skulle kunna komma i fråga om att förtätas. Vid förtätning av innergårdar måste ställning tas om det ens är lämpligt att bebygga dessa ytor. Förtätningen får inte ha allt för negativa effekter på miljön på innergården med åtanke på de boende eller arbetande runt omkring (Olmårs 2007). Förtätning på dessa ytor kan alltså vara möjliga om bebyggelsens täthet samt innergårdens storlek och betydelse tas i beaktning (Karlstads kommun 2009).

Grönytor

Förtätning på grönyta bör undvikas då grönytor är en viktig tillgång för staden. Ingrepp som görs på park- och grönområden bör göras med försiktighet och med utgångspunkten att minimera ingreppet och behålla grönområdet så intakt som möjligt för att viktiga kvaliteter inte ska gå förlorade (Olmårs 2007). Exploatering på grönyta ska anses viktig för staden och kompensationsåtgärder krävs (Karlstads kommun 2009).

Vatten

Karlstad har en stor tillgång till vatten som kan ses som en möjlighet att nyttjas vid förtätning. Genom att bygga flytande bostäder möjliggörs bebyggelse på fler platser. Bebyggelsen får dock inte ta för stor plats och bli för dominant då det finns en kvalitet i att ha ett öppet vattenrum med inte allt för mycket båtar och flytande bostäder i (Olmårs 2007).

Omforma infrastruktur

Genom att omforma exempelvis infartsleder till stadsgator kan mer plats ges till bebyggelse och ses som ett alternativ till att förtäta staden (Olmårs 2007).

Bygga på höjden

Att bygga på ytterligare våningar på redan befintlig bebyggelse är ett annat tillvägagångsätt för att förtäta staden. Vid påbyggnad av befintliga hus ska stadens höjdskala beaktas (Olmårs 2007). En till två våningars höjning av hus ses oftast som möjligt beroende på husets nuvarande höjd. Byggande av höghus ses också som ett möjligt förtätningens alternativ, där platsen och/eller byggnadens innehåll måste motivera byggnadens höjd och får ej störa kyrktornens dominans i stadsbilden (Karlstads kommun 2009).

Riva och exploatera

Ett alternativ till att förtäta är att riva befintlig bebyggelse och nyexploatera. Avvägning bör göras mellan den tilltänkta bebyggelsens värde för staden och den befintliga byggnadens kulturhistoriska och arkitektoniska värde samt dess värde för

staden och stadsbilden (Olmårs 2007). Starka skäl krävs för att kulturhistoriskt värdefull bebyggelse ska rivas och ses som ett alternativ till att förtäta staden (Karlstads kommun 2009).

4.3 Mål och strategier för grönstruktur

I detta avsnitt presenteras de mål och strategier för Karlstads grönstruktur som berörs vid planering/bevarande av stadens grönska. Följande mål och strategier är hämtade från Karlstad kommuns *Grönstrukturplan – del 1 mål och strategier* (Karlstad kommun 2017, s. 10-11) och är tagna direkt från dokumentet.

Det ska finnas en sammanhängande grönstruktur inom staden som binds samman med omgivande landskap

- » Planera för att stärka de blågröna stråken genom staden.
- » Vid stadsutveckling planera för gröna stråk till och inom stadens park- och naturområden.
- » Vid stadsutveckling beakta stadens ekologiska värdekärnor och spridningssamband.
- » Beakta de gröna värdena vid exploatering, analysera konsekvenserna och kompensera vid större värdeförluster.

Det ska finnas god tillgång till grönområden med varierat innehåll i närheten av bostaden, arbetsplatsen, skolor och vårdmiljöer

- » Sträva mot kommunens avståndsmål gällande bostadsnära natur: *Alla invånare i Karlstad kommun ska ha tillgång till ett mindre grönområde inom 100 meters avstånd, större grönområde inom 300 meters avstånd och närströvsområde inom 30 minuters promenadavstånd.*
- » Planera för att vägen till den bostadsnära grönskan ska vara utan större barriärer.
- » Planera för en variation av kvaliteter inom stadens park- och naturområden.
- » Verka för att det ska finnas parker och naturområden inom tätorten som har en god ljudmiljö.

Det ska finnas kreativa gröna miljöer där barn kan leka fritt

- » Använd grönska på olika sätt som gestaltande element i lekmiljöer.
- » Säkerställ grönska på skolgårdar och sträva mot närhet från skola till naturområden som kan användas i pedagogiska sammanhang.

Karlstads historiskt viktiga gröna karaktärer ska stärkas och synliggöras

- » Beakta de historiskt viktiga gröna karaktärerna vid förändring i stadsmiljön.

Grönstrukturen ska ses som en viktig resurs för att förbättra stadsklimatet och mildra konsekvenserna av klimatförändringarna

- » I områden med risk för värmeöar kan mer växtlighet hjälpa till att sänka temperaturen.
- » Grönområden i lågpunkter, avrinningsstråk och inom riskområden för vattensamling kan med fördel utvecklas för att kunna ta hand om en större mängd dagvatten.
- » Sträva mot en hållbar dagvattenhantering med mervärden för både rekreation, pedagogik och biodiversitet så långt som det är möjligt.

- » Verka för att komplettera befintlig grönstruktur med grönskande väggar och tak, framför allt i täta stadsrum och i industriområden.
- » Grönskans värde för luftkvalitet och bullerupplevelsen i staden behöver vägas in i stadsutvecklingsprojekt.

4.4 Arbetet med grönstruktur i kombination med förtätning

I ovanstående avsnitt har vilka strategier Karlstad har för förtätning respektive grönstruktur presenterats. I detta avsnitt redogörs det hur Karlstad kommun arbetar med att kombinera arbetet mellan grönstruktur och förtätning. Följande tabell visar resultatet från en dokumentationsgranskning av dokumenten för Karlstads centrala stadsdelar. Granskningen är baserad på räkning av ord som är relaterade till grönstruktur och förtätning. Granskningen visar på det finns en relativt liten skillnad på förekomsten av orden i respektive dokument (Karlstad kommun, 2013, 2017c, 2019a, 2019e) för Tingvallastaden, Haga och Viken. Ord relaterade till grönstruktur förekom 271 gånger medan ord relaterade till förtätning förekom 304 gånger. Granskningen resulterade i att ingen tydlig prioritering mellan grönstruktur och förtätning tycks förekomma i dokumenten, men att det ändå finns en skillnad där ord kopplade till förtätning förekom oftare än ord kopplade till grönstruktur.

Stadsdel	Tingvallastaden & Haga	Viken	Summa
Grönstruktur	10	16	
Grönområde	16	14	
Park	80	143	
Totalt	106	173	271
Förtätning	38	35	
Bebyggelse	36	139	
Exploatering	7	49	
Totalt	81	223	304

Figur: Tabellen ovan visar resultatet av beräkningen av ord relaterade till grönstruktur och förtätning i dokumenten för stadsdelarna Tingvallastaden, Haga och viken. Tingvalla och Haga ingår i samma stadsdelsvision och delar därav samma kolumn.

I Karlstad kommuns *målanalys för en miljösmart kommun* (2019) framkommer det att värnandet och utveckling av natur och grönytor i en stad som växer är utmanande. Där den stora utmaningen är att balansera behovet av att utveckla och värna om stadens grönstruktur ställt mot samhällsplanering i stort, då flera målkonflikter inryms. När staden växer och förtätas blir avvägningen mellan grönstruktur och en tätare stad allt mer utmanande (Karlstad kommun 2019d). Tjänsteman³ på stadsbyggnadskontoret i Karlstad kommun intygar att

³ Stadsbyggnadsarkitekt, plan- och byggavdelningen Karlstads stadsbyggnadskontor, mejlkonversation 2020-02-21.

planavdelningen gör balanserade avvägningar i planarbetet mellan olika intressen. Hen menar att hur man arbetar med grönska är beroende på platsens behov och förutsättningar, vilket gör att arbetet med grönska kan skilja sig åt mellan olika platser. Hen påpekar att i vissa förtättningsområden krävs bevarande eller kvalitetshöjning av grönområden medan andra grönområden ses som lämpliga att bebygga. Detta bedömer man efter hur stor tillgång till grönområden det finns i närområdet, hur tillgängliga de är och av vilken kvalitet grönyterna är utav. Vilket är samma aspekter som boverket (2007) förespråkar för i sin rapport *Bostadsnära natur* som väger in vid bedömning av hur grönyterna ska ta tillvara på.

I Karlstads centrala delar är trycket på markanvändningen hårt och det råder brist på tillgång till grönska. Tingvallastaden har tillgång till två större parker, Sandgrundsparken och Museiparken. Dessa parker har höga värden för staden på grund av sitt läge, popularitet och variation av kvaliteter. Dock har Tingvallastaden brist på närliggande grönområden och uppfyller inte kommunens avståndsmål med 300 meter till närmsta park- och grönområde för stadsdelens alla invånare, detsamma gäller Haga (Karlstad kommun 2017c). Haga är tätbyggt och Hagaparken utgör stadsdelens enda park (Karlstad kommun 2017c). Eftersom det kan vara svårt att utöka grönyternas storlek inom stadens centrala delar behöver istället kvalitet och tillgänglighet till grönyterna höjas (Karlstad kommun 2017a). Den hårda konkurrensen om markanvändningen och bristen på närhet till större grönområden kan då tänkas att kompenseras med mindre mer välgestaltade parker i strategiska lägen, så kallade fickparker. En sådan park ska uppfylla högre kvalitet och kunna möjliggöra för flera olika aktiviteter, exempelvis för både aktivitet och vila samtidigt för att möta ett större behov i staden (Karlstad kommun 2017c, 2019e).

Tjänsteman⁴ på plan- och byggavdelningen på Karlstad kommun hävdar att arbetet mellan förtätning och grönstruktur hänger ihop. Hen menar att Karlstad behöver växa och fler bostäder behövs, för att möta det behöver staden förtätas men kommunen måste också skapa miljöer med höga livskvaliteter att bo i och då behövs även grönytor. Grönytor skapar bland annat attraktiva miljöer att bo i och bidrar till bättre folkhälsa och värnar om klimatet i staden. Det framkom även i kontakten med tjänsteman på kommunen att genom att förtäta staden kan även stadens grönstruktur gynnas, då pengar som går till exploateringsprojekt kan exempelvis gå till att förbättra och/eller skapa nya parker eller till att tillgängliggöra redan befintliga grönytor. I *målanalys för en miljösmart kommun* (2019) betonas vikten att ha tillgång till grönområden nära bostaden för invånarnas hälsa och välbefinnande och tätortsnära grönområden blir allt viktigare när befolkningen ökar. En sammanhängande grönstruktur genom staden är också viktig för den biologiska mångfalden och förtätning av staden får därför inte innebära att avstånden mellan grönområdena blir längre (Karlstad kommun 2019d).

Karlstads centralstation är en av områdena i Tingvallastaden som står inför förtätning (Karlstad kommun 17c) och kan ses som ett exempel på hur kommunen arbetar med att kombinera förtätning och grönstruktur. Vid planläggningen för

⁴ Stadsbyggnadsarkitekt, plan- och byggavdelningen Karlstads stadsbyggnadskontor, mejlkonversation 2020-02-21.

nyexploatering av centralstationen har även planer gjorts för att koppla samman grönområden i staden. Där Tingvallastadens parker Sandgrundsparken och Museiparken ska koppla samman med Stadsträdgården som är belägen i Viken, via en växtklädd gångbro över järnvägsspåret. Kopplingen kommer dels att tillgänglighetsgöra stadsparken för boende och besökare i Tingvallastaden och dels stärka ekologisk spridning mellan stadsdelarna (Karlstad kommun 2017c). Genom att stärka grönakopplingar mellan de centrala stadsdelarna kan även rekreativa och/eller ekologiska sammanband stärkas i staden (Karlstad kommun b).

5. Diskussion

Litteraturöversikten har gett oss en inblick i hur tätt städerna byggs liksom hur tillgången till grönska påverkar livsmiljöerna i städerna. Där boverket har riktlinjer och strategier för hur kommunerna ska utvecklas och växa. Det råder dock meningsskiljaktigheter om hur stadsutvecklingen ska gå till och hur markanvändningen ska prioriteras i den växande staden. Resultatet visade att Karlstad kommun har långsiktiga planer för utbyggnationen av staden och att strategier för förtätning respektive grönstruktur finns. I detta avsnitt diskuteras Karlstads arbete med förtätning och grönstruktur med vad tidigare forskning säger.

5.1 Resultat diskussion

Undersökningen visade att Karlstad har arbetat fram förtätningsstrategier samt mål och strategier för Karlstads grönytor som ska ligga som grund för prioritering i planläggningen av stadens utbyggnation. Hur en stad ska växa verkar däremot vara av delade åsikter, där Ståhle (2015) menar att förtäta staden är vägen att gå gällande stadsutveckling medan Berg (2015) anser att förtätningen har tagit för stora proportioner och att för mycket grönytor har tagits i anspråk. Även i Karlstad kommun tycks avvägningen mellan en tätare stad och bevarandet av grönytor vara en utmaning, då grönområden anses vara en viktig tillgång för staden men bostadstrycket är högt. En utmaning som blir allt svårare när staden växer och kampen om markanvändningen blir allt högre.

En balanserad avvägningar mellan olika intressen görs i planarbetet av stadsutvecklingen inom Karlstad kommun och hur man arbetar med grönskan vid förtätningsprojekt skiljer sig åt beroende på områdenas förutsättningar. Aspekter som väger in för hur man ska planera grönskan är likt boverkets (2016) riktlinjer tillgång, närbarhet och kvalitet. Boverket (2016) förespråkar bland annat att tillgången till grönområden bör ligga inom ett avstånd på 300 meter för att uppnå en god bebyggd miljö. I Karlstad kommuns avståndsmål betonar man vikten av att stadens samtliga stadsdelar i staden ska erbjuda tillgång till grönområde inom 300 meters avstånd, vilket uppnås till 77%. Det är främst de centrala delarna av Karlstad som bristen på tillgång till närliggande grönområde finns. Fickparker med

högre kvaliteter ses då som en lösning för att kompensera bristen på närliggande grönområden.

Att kompensera en förminskad grönyta med förhöjd kvalitet tycks vara ett förekommande motiv då både boverket (2016) och Ståhle (2015) förespråkar detta. Frågan som kvarstår då är hur mycket kan man förtäta en stad innan den tappar sina kvaliteter som livsmiljö? Enligt Andersson (2015) finns det en gräns för hur tät en stad kan bli och att stadsförtätning inte enbart är lösningen för att utveckla hållbara städer. I dokumentgranskningen framkommer det att det finns bra tillgång till grönområden i stadens utkanter men i de centrala delarna är tillgången sämre. Eftersom statistik visar att den största nybebyggelsen har skett i stadens centrala delar är inte resultatet från dokumentgranskningen förvånande. Eftersom översiktsplanen även visar att bebyggelse kommer fortsätta ske i centrala Karlstad kan det tänkas att grönska kommer att fortsätta att minska där. Något Bolund & Hunhammar (1999) menar kan försämra livskvaliteten i staden.

Enligt Haaland och Konijnendik (2015) kan stadsförtätning utgöra ett hot mot den urbana grönstrukturen och städer som genomgår stadsförtätning har oftast brister på strategier och tydliga mål för grönstrukturen. Wingren (2016) menar att verktyg för att säkerhetsställa grönska i byggprojekt finns inte i samma utsträckning som det finns för bebyggelse. Vid granskningen av Karlstads arbete med förtätning och grönstruktur tycks inte samma tydliga mål finnas för att säkerhetsställa grönstruktur som för byggnation. I översiktsplanen planeras det byggnation för minst 20 000 nya bostäder till 2050 och kommunen har även ett mål för att minst 500 bygglov ska beviljas varje år. Motsvarande mål för att x antal park- och grönområden ska byggas per år eller att en viss andel av stadsmiljön ska utgöras av grönska finns däremot inte.

Karlstad kommunen menar att arbetet med förtätning och grönstruktur hör ihop och är beroende av varandra för att staden ska växa och samtidigt tillhandahålla miljöer med höga livskvaliteter. Grönytor ses som en viktig tillgång för staden eftersom den fyller flera olika ekologiska funktioner och spelar en betydelsefull roll för människans psykiska och fysiska hälsa (Konijnendik et al.). Grönskan betydelse för staden är något som även tas upp i Karlstads förtättningsstrategier och byggnation på grönområde ses som något som bör undvikas vid förtätning av staden. Dock tyder stadsutvecklingen i Karlstad på att en ökad bebyggelsetäthet sker på bekostnad av just grönytor, då andelen grönyta har minskat genom åren. Granskningen av ord relaterade till grönstruktur och förtätning i dokumenten för stadsdelarna i centrala Karlstad visar inte på en tydlig prioritering mellan att förtäta staden och att bevara park- och grönområden. Men att orden för förtätning förekommer fler gånger än orden för grönstruktur i kombination med att andelen grönytor i Karlstad har minskat och brisen på tydliga mål för hur grönytor ska utvecklas och bevaras i staden, kan ifrågasätta vart prioriteringen av markanvändning i stadsutvecklingen egentligen ligger?

5.2 Metoddiskussion

Nedan diskuteras de val av metoder som genomfördes i denna studie.

Studerat fall

Valet av att studera ett fall kändes relevant då det gav möjligheten att göra en djupare undersökning i ett fall, vilket i detta fall var Karlstad kommun. Att studera ett fall är ett metodval som förespråkar val flera forskningsmetoder för att få en större insikt i fallet. I denna studie valdes det att göra en dokumentgranskning och personlig kommunikation med tjänsteman på kommunen. Andra val av forskningsmetoder hade kunnat leda till att studien fick ett annat resultat då metodvalen påverkar vilken information och synvinkel man får på fallet. Exempelvis hade kanske en GIS-analys och kartläggning av nybebyggelse i kommunen gett en annan syn på hur förtätningen i Karlstad kommun påverkar stadens grönstruktur.

Dokumentgranskning

Dokumentgranskning som metod valdes för att få en större insikt i vilka förtättningsstrategier respektive grönstrukturstrategier som ligger till grund vid prioriteringen av markanvändningen i utbyggnationen av Karlstad. Genom att tolka och granska dokument kan en djupare förståelse fås för de val som ligger till grund vid exploateringen av olika områden i staden, till skillnad mot om enbart en kartläggning om vart exploateringen sker i staden hade gjorts. Gällande tolkning av dokumentet för att söka efter dolda innebörder och strukturer kunde andra val av ord samt fler val av ord relaterade till förtätning och grönstruktur gjort att resultatet hade sett annorlunda ut. Val av ord har dock gjorts efter de mest förekommande orden som framkommit vid forskning kring ämnet.

Personlig kommunikation

Personlig kommunikation med tjänsteman på Karlstad kommun gjordes i syfte för att få en ytterligare inblick i hur kommunen ställer sig till behovet av park- och grönområden ställt mot behovet av att förtäta staden. Valet av att ställa skriftliga frågor via mejl istället för intervju var dels för att undvika misstolkningar som kan ske vid muntlig konversation, dels för att låta personen i fråga få ta sin tid och svara på frågorna via skrift i lugn och ro för att få ut mer utav frågorna som ställdes. Detta metodval skedde dock på bekostnad av spontana frågor och följdfrågor som kan ske vid en muntlig intervju.

5.3 Slutsats

Studien visade att Karlstad kommun har välutvecklade strategier för förtätning och grönstruktur som används som underlag vid planläggningen av utbyggnaden av staden. Enligt tjänsteman på Karlstad kommun ser man inte behovet av park- och grönområden och behovet av att förtäta staden ställt mot varandra, utan är två komponenter som hör ihop för att utveckla en bra livsmiljö i Karlstad. Efter granskning av statistik från kommunen visade det sig att bebyggelsestillväxten har skett på bekostnad av stadens grönstruktur, då grönytorna i staden har minskat genom åren. Efter granskningen av ord kopplade till förtätning och grönstruktur i dokumenten för de centrala stadsdelarna i Karlstad framkom det ingen tydlig

prioritering mellan förtätning och bevarande av grönstruktur, då det var en relativt liten skillnad mellan förekomsten av orden. Ord relaterade till förtätning förekom dock oftare än ord relaterade till grönstruktur och i kombination med Karlstads minskade andel grönytor kan en slutsats dras att prioriteringen tycks ligga i att förtäta centrala Karlstad och grönskans plats kan komma att fortsätta minska i vidare utbyggnation av staden.

Vidare forskning

Under arbetets gång har fler frågor kring förtätning och grönstruktur dykt upp som kan vara av intresse för vidare forskning:

- » Hur tät kan man bygga en stad innan dess kvaliteter som livsmiljö försvinner?
- » I hur stor utsträckning kan man kompensera förlust av grönyta med förhöjd kvalitet?
- » Kan man ersätta traditionella grönområden i staden med exempelvis gröna väggar och tak utan att gå miste om viktiga kvaliteter i staden?

Referenser

- Balfors, B., Khoshkar, S., Wärnbäck, A. (2018). *Planning for green qualities in the densification of suburban Stockholm – opportunities and challenges*, Journal of Environmental Planning and Management, 61:14, 2613-2635, DOI: 10.1080/09640568.2017.1406342
- Berglund, L., Carlsson, K., Ericsson, E., Kyllingstad, H., Pädam, S., Tornberg, P. (2015). *Styrning av bebyggelseutveckling – förtätning och utglesning*. Stockholm: Naturvårdsveket.
- Bolund, P. & Hunhammar, S. (1999). *Ecosystem services in urban areas*. *Ecological Economics*, vol. 29 (2), pp. 293–301 Elsevier B.V.
- Boverket. (2019). *Bostadsmarknadsenkäten 2019*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknad/en/bostadsmarknadsenkaten/> [2020-02-04]
- Boverket. (2007). *Bostadsnära natur – inspiration och vägledning*. Karlskrona: Boverket.
- Boverket. (2018). *Grönnytefaktor- räkna med ekosystemtjänster*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/verktyg/gronnytefaktor/> [2020-03-03]
- Boverket (2016). *Rätt tätt – en idéskrift om förtätning av städer och orter*. Karlskrona: Boverket.
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Haaland, C. & van Den Bosch, C.K. (2015). *Challenges and strategies for urban green-space planning in cities undergoing densification: A review*. *Urban Forestry & Urban Greening*, vol. 14 (4), pp. 760–771 Elsevier GmbH.
- Karlstad kommun. (2013). *Detaljplan för Kv. Kanoten m.fl. – inom Viken, Karlstad kommun, Värmlands län*. Karlstad: Stadsbyggnadsförvaltningen.
- Karlstad kommun. (2019a). *Detaljplan för Tullholmsågen 4 m.fl. – inom Viken, Karlstad kommun, Värmlands län*. Karlstad: Stadsbyggnadsförvaltningen.
- Karlstad kommun. (2009). *Förtätning inom centrala delar av Karlstad - Riktlinjer, principer och förhållningssätt*, Karlstad: Karlstads kommun.
- Karlstad kommun. (2017a). *Grönstrukturplan del 1 – mål och strategier*. Opublicerat manuskript. Karlstad: stadsbyggnadsförvaltningen.
- Karlstad kommun. (2017b). *Grönstrukturplan del 2 – områdesbeskrivningar*. Opublicerat manuskript. Karlstad: Stadsbyggnadsförvaltningen.
- Karlstad kommun. (2019b). *Går Karlstad ännu mot ett rekordår?* Tillgänglig: <https://karlstad.se/Kommun-och-politik/Kvalitetskontroll-och-utveckling/Statistik/Befolkningsciffror/befolkningsutveckling-2019/befolkningsutveckling-tredje-kvartalet-2019/> [2020-02-06]
- Karlstad kommun. (2019c). *Livskvalitet Karstad 100 000*. Tillgänglig: <https://karlstad.se/Kommun-och-politik/Kommunens-organisation/Kommunens-styrdokument/Vision/>[2020-02-06]
- Karlstad kommun. (2019d). *Målanalys – en miljösmart kommun del 2 – klimat, luft & vatten, naturvärden*. Karlstad: Karlstad kommun.
- Karlstad kommun. (2017c). *Stadsdelsvision för Tingvallastaden – centrala Karlstad*. Karlstad: Stadsbyggnadsförvaltningen.
- Karlstad kommun. (2019e). *Stadsdelsvision för Viken – centrala Karlstad*. Karlstad: Stadsbyggnadsförvaltningen.
- Karlstad kommun. (2012). *Översiktsplan 2012*. Karlstad: Karlstad kommun.

- Karlstad kommuns statistikdatabas. (2018). *Bostadsbeståndet i Karlstad kommun efter delområde, hustyp och upplåtelseform*. Tillgänglig: http://pxweb.karlstad.se/pxweb/sv/Karlstads_kommun/Karlstads_kommun__Bostader_och_byggnation/1Bostadsbestand_delomr_2013-2018.px/table/tableViewLayout1/?rxid=a6cda9d4-c3df-46bc-b6f4-ad84d9193ff0 [2020-03-12]
- Karlstad kommuns statistikdatabas. (2019). *Folkmängd i antal efter delområde och kön*. Tillgänglig: http://pxweb.karlstad.se/pxweb/sv/Karlstads_kommun/Karlstads_kommun__Befolkning/3Folkmangd_K-d_delomr_1986-2019.px/?rxid=d28df78c-47c1-4af3-bee0-791070cca4b4 [2020-03-12]
- Konijnendijk, C., Annerstedt, M., Busse Nielsen, A. & Maruthaveeran, S. (2013). *Benefits of Urban Parks. A systematic review*. International Federation of Parks and Recreation Administration (Ifpra), Copenhagen & Alnarp.
- Kummel, L. (2006). *Den glesa staden. Staden, transporterna och stadsutglesningen – ett diskussionsunderlag*. Stockholm: Naturskyddsföreningen.
- Lin, B., Meyers, J. & Barnett, G. (2015). Understanding the potential loss and inequities of green space distribution with urban densification. *Urban Forestry & Urban Greening*, vol. 14 (4), pp. 952–958 Elsevier GmbH.
- Nationalencyklopedin. (2020). *Exploatering*. Tillgänglig: [http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/exploatering-\(samhallsplanering\)](http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/exploatering-(samhallsplanering)) [hämtad 2020-03-16]
- Nationalencyklopedin. (2020). *Urbanisering*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/urbanisering> [hämtad: 2020-04-20]
- Olmårs, E. (2007). *Förtätningstudie – de centrala delarna av Karlstad*. Karlstad: Stadsbyggnadsförvaltningen.
- SCB, Statistiska centralbyrån. (2019a). *Grönytor i och omkring tätorter*. Tillgänglig: <http://www.scb.se/mi0805> [2020-03-12]
- SCB, Statistiska centralbyrån. (2015). *Grönytor och grönområden i tätorter 2015*. Övrig publicering under ämnesområde Miljö.
- SCB, Statistiska centralbyrån. (2019b). *Tätorter i Sverige*. Tillgänglig: <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/miljo/tatorter-i-sverige/> [2020-02-04]
- SFS 2010:900. *Plan och bygglag*. Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900 [2020-03-04]
- Ståhle, A. (2005). *Mer park i tätare stad: Teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*. Lic.-avh. Arkitekturskolan KTH. TRITA-ARK-Forskningspublikationer 2005:2, Stockholm
- Utemiljö. (2015). *Gröna Fakta 2*. Tillgänglig: <http://www.tidningenutemiljo.se/wp-content/uploads/2015/04/Gr%C3%B6na-Fakta-nr-2-2015-F%C3%B6rt%C3%A4tning.pdf> [2020-02-05]
- Värmlands folkblad. (2019). *Så ska Karlstad växa – och bli tätare*. Tillgänglig: <https://www.vf.se/2019/03/11/sa-ska-karlstad-vaxa-och-bli-tatare/?orderStatus=closed&auth=true> [2020-02-06]
- Wolch, J.R., Byrne, J. & Newell, J.P. (2014). *Urban green space, public health, and environmental justice: The challenge of making cities “just green enough.”* *Landscape and Urban Planning*, vol. 125 (C), pp. 234–244 Elsevier B.V.